

Мацола Л.І.
магістрантка 2-го курсу спеціальності «Менеджмент»,
Мукачівський державний університет
Феєр О.В.
к.е.н., доцент кафедри менеджменту та
управління економічними процесами,
Мукачівський державний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ В ОСВІТНЬОМУ ЗАКЛАДІ

В статті розглядаються теоретичні аспекти організації менеджменту в освітньому закладі. Здійснено аналіз підходів до визначення сутності освітнього менеджменту. Охарактеризовано елементи освітнього менеджменту (функції, принципи, методи). Визначена важливість інформаційного забезпечення менеджменту у загальноосвітньому навчальному закладі.

Ключові слова: менеджмент, освітній заклад, елементи освітнього менеджменту, інформаційне забезпечення менеджменту.

Ефективне функціонування будь-якої освітньої системи залежить від управління нею. Особливої актуальності проблеми удосконалення управління освітніми організаціями набули в останній час у зв'язку реформуванням системи освіти України. Управління, яке базується на традиційних засадах, не відповідає вимогам сьогодення і потребує докорінних змін. Доведено, що збереження анахронічних підходів в управлінні освітніми системами є головною причиною повільних темпів їхнього реформування та адаптації до вимог сьогодення, нагальною є потреба використання теорії і практики освітнього менеджменту [1].

Проблема сучасного освітнього менеджменту має різні аспекти і завжди була об'єктом вивчення багатьох українських вчених та практиків: В. Бобров [4], В.Гуменюк [5], Калініна Л.М. [6], В. Кремень, В. Луговий, М. Поташник, Є. Хриков [7], І. Лікарчук та ін.

Метою нашого дослідження є обґрунтування сутності, функцій, принципів та методів освітнього менеджменту навчального закладу, охарактеризувати напрями інформаційного забезпечення в навчальному закладі.

На сьогодні у науковій літературі з позиції освітнього менеджменту досить ґрунтовно представлені теоретичні основи наукового управління освітою, на підставі яких слід розглядати розвиток освітніх систем, якість освіти, систему управління розвитком освіти, системно-цільове управління навчальними закладами, теоретичні основи та технології педагогічної освіти, теоретичні основи безперервної освіти тощо [4].

Вивчення наукових джерел виявило різні підходи до інтерпретації поняття «освітній менеджмент» [2]. Так, соціологічний підхід розглядає освітній менеджмент в руслі теорій соціальних систем як управління цілеспрямованими відкритими і комплексними системами з метою освіти людини, що володіє професійною компетентністю, критичним мисленням і здатністю до активних дій в соціальному середовищі. Інституціональний підхід визначає освітній менеджмент як управлінську діяльність в освітніх установах і організаціях різного типу. Процесний підхід визначає освітній менеджмент як професійне управління всіма рамковими умовами, а також кадровими, інформаційними та організаційними ресурсами, що дозволяють успішно ініціювати, планувати, організовувати, контролювати і аналізувати освітні процеси. При дидактичному підході терміни «освітній менеджмент» і «педагогічний менеджмент» виступають як синоніми, що відображають комплекс принципів, методів, організаційних форм і технологічних прийомів управління навчальним процесом. Комплексний підхід виділяє в освітньому менеджменті взаємопов'язані складові: педагогічний менеджмент, що фокусується на управлінні та дидактико-методичному супроводі освітніх процесів; управлінський менеджмент, що полягає в ефективному управлінні освітніми системами і установами; соціальний менеджмент, під яким розуміється управління соціальними процесами і відносинами засобами освіти, спрямоване на розвиток персоналу та організації в цілому.

Важливим поняттям освітнього менеджменту є поняття про його функції, що відображають основний зміст управлінської діяльності, а точніше – закінчений цикл визначених дій у сумі і складових управлінської діяльності у цілому. Іншими словами, функція – це особливий вид управлінських дій (з позицій суб'єкт-об'єктних відносин – управлінських впливів) на об'єкт менеджменту чи особливі види дій суб'єкта менеджменту з інформацією [9].

На основі зіставлення розуміння функціонального складу менеджменту у вітчизняній і зарубіжній науці, можна виділити ряд методологічних підстав для визначення цього складу стосовно менеджменту освіти з урахуванням сучасної специфіки управління освітньою організацією. Такими підставами можуть виступати:

- системна підстава – розуміння освітньої організації як сукупності взаємопов'язаних і взаємодіючих елементів, орієнтованих на досягнення конкретних цілей в умовах постійно мінливого середовища;

- процесна підстава - припускає, що управління освітою є безперервна система взаємопов'язаних управлінських функцій;

- інформаційна підстава - на перший план виходять проблеми забезпечення керівників і виконавців необхідною інформацією для прийняття рішень;

- комунікаційна підстава - розглядає в якості стрижневого аспекту управлінської діяльності в освіті створення каналів і організацію взаємодії для обміну інформацією і між суб'єктами освітнього процесу;

- координаційна підстава - важливість створення і розвитку системи ефективної взаємодії елементів різних ієрархічних рівнів освітньої системи;

- мотиваційна, що стимулює процес підтримки активності суб'єктів освітнього процесу в діяльності, орієнтованої на узгоджене досягнення особистих цілей і цілей організації.

Наведені вище підстави є достатніми для визначення складу і змісту функцій управління освітньою організацією з урахуванням її специфічних особливостей як соціально-педагогічної системи. Серед таких виділено: інформаційно-аналітична; мотиваційно-цільова; планово-прогностична; організаційно-виконавська; контрольно-діагностична; регулятивно-корекційна.

Принципи управління освітнім навчальним закладом – це вихідні, визначальні ідеї, положення, які складають організаційну основу управління процесом навчання. Принципи управління процесом навчання є те, на чому базуються його формування, динаміка та дія. Всі принципи здійснюються у тісному взаємозв'язку і взаємодоповнюють один одного. До принципів управління в освітньому менеджменті належать: принцип поваги і довіри до людини; принцип цілісного погляду людини; принцип педагогічної цілеспрямованості і цільової гармонізації; принцип співробітництва; принцип науковості; принцип гуманності; принцип ефективності; принцип економічності; принцип інтегральності; принцип соціальної справедливості; принцип індивідуального підходу в управлінні; принцип збагачення роботи педагога; принцип особистого стимулювання; принцип єдиного статусу; принцип участі в управлінні і делегування повноважень; принцип консенсусу; принцип постійного оновлення [2].

У сучасній теорії управління виділяють наступні методи управління:

1) адміністративні - механізми влади, дисципліни і стягнень; організаційні дії; розпорядчі дії; дисциплінарна відповідальність і стягнення;

матеріальна відповідальність і стягнення; адміністративна відповідальність і стягнення;

2) економічні - спосіб здійснення цілеспрямованих впливів па персонал з метою досягнення цілей організації, що спирається на використання законів економіки: планове ведення господарства; господарський розрахунок; оплата праці; робоча сила; ринкове ціноутворення; цінні папери; податкова система; форми власності; фази суспільного відтворення; фактори виробництва;

3) соціологічні - побудовані на способах громадського впливу на персонал і дозволяють визначити соціально-трудова та соціометричну позицію працівника в колективі, здійснити стимулювання персоналу у взаємозв'язку з цілями організації, вибудувати і підтримувати ефективні комунікації і успішно управляти конфліктами в колективі: соціальне планування, методи дослідження, особистісні якості, мораль, партнерство, змагання, спілкування, переговори, конфлікт;

4) психологічні, сутністю яких є різні підходи організаційної психології та психології управління: психологічне планування, галузі психології, типи особистості, темперамент, риси характеру, спрямованість особистості, інтелектуальні здібності, методи пізнання, психологічні образи, способи психологічного впливу, поведінку, почуття, емоції, стреси .

Отже, відзначимо, що застосування різних за типом і змістом методів управління в їх самих різних поєднаннях залежить від умов функціонування, професійної компетенції керівника освітньої організації, конкретних обставин. Завдання менеджера освіти полягає в тому, щоб з урахуванням конкретних умов вибрати найбільш ефективні методи.

Управлінська діяльність керівника навчального закладу містить у собі обробку великих обсягів інформації. Для того, щоб ця інформація дійсно допомагала приймати правильні управлінські рішення, вона повинна бути об'єктивною, надходити вчасно, відображати динаміку змін в об'єкті управління. Крім того, потрібні технології, за допомогою яких керівник зможе здійснити обробку інформації швидко і точно, з мінімальними витратами часу і сил.

Новий якісний етап у розвитку освіти можливий лише за умови інтенсивного запровадження інформаційно-комунікаційних технологій в управлінську та навчально-виховну діяльність загальноосвітнього закладу. Можна визначити два напрями цієї роботи:

- впровадження інформаційних технологій в управлінську діяльність освітнього закладу;

- комп'ютеризація навчального процесу та виховної роботи закладу.

Перший із зазначених напрямів передбачає вивчення оптимальних умов автоматизації робочих місць учасників освітнього процесу та використання ними програмного забезпечення, що допоможе систематизувати роботу керівників закладів, їх заступників, секретарів, психологів, соціальних педагогів, бібліотекарів тощо.

Другий напрям – це апробація та впровадження в навчальний процес електронних засобів навчання, розробка та застосування електронного супроводу навчальних занять, робота з текстовими програмними засобами та тими, які можна використовувати в позакласній та виховній роботі [5].

Необхідною умовою управління навчальним закладом є її інформаційне забезпечення. Інформаційне забезпечення управління закладом полягає у виборі і відповідній обробці даних, що характеризує стан її освітньої системи. Основні функції інформаційного забезпечення в управлінні навчальним закладом полягають у наступному:

- задовольняти потреби учнів, учителів, адміністрацію школи і інших структурних підрозділів у інформації, необхідної для забезпечення взаємодії між всіма учасниками навчально-виховного процесу;

- інформувати про стан освітнього процесу в навчальному закладі, про забезпеченість засобами навчання, про рівень навчальних досягнень учнів, про професійну кваліфікацію вчителів;

- передавати учням, учителям, адміністрації навчального закладу дані і документи, які стосуються їх діяльності;

- систематично виявляти рівні розвитку інтелекту, емоційно-психічного і фізичного здоров'я, освітні потреби учнів;

- інформувати педагогічних працівників про залучення батьків у процес виховання і навчання своїх дітей, інформувати про труднощі, з якими стикаються батьки.

Інформаційне забезпечення управлінських рішень повинно сприяти підвищенню якості освітнього процесу, так як розвиток навчального процесу в сучасних умовах розглядається як процес змін, підвищення якості освіти [6].

Отже, освітній менеджмент розглядається як специфічний вид і мистецтво управлінської діяльності, що включає в себе комплекс принципів, методів, організаційних форм і технологічних прийомів управління освітніми системами різних типів і видів, спрямованих на їхнє становлення, ефективне функціонування і розвиток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бердник У.В. Менеджмент в организации: учебное пособие / У. В. Бердник – М.: «Инфра-М», 1997. – С.23-25

2. Богачек І.А. Нові закони менеджменту: навч. посібник / І.А. Богачек. - СПБ .: ТОВ «Книжковий дім». - 2005. - С. 15 - 16.
3. Бурий С.А. Сучасні проблеми освітнього менеджменту в Україні / С.А. Бурий // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 3, т. 1. – С.23-25.
4. Бобров В.Я. Філософія освіти ХХІ століття: проблеми перспективи : зб. наук. пр. / В. Я. Бобров, С. В. Бутівченко // АПН України, Т-во «Знання» України; за заг. ред. В. Андрущенко. – К.: 2000. – Вип. 3. – С. 443-447.
5. Гуменюк В.В. Інформаційне забезпечення управління загальноосвітнім навчальним закладом: дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Гуменюк В. В. ; Центральний ін-т післядипломної педагогічної освіти АПН України. – К., 2001.
6. Калініна Л.М. Теоретико-методичні засади інформаційного забезпечення організаційного механізму управління загальноосвітнім навчальним закладом : монографія / Л.М. Калініна – К.: Педагогічна думка, 2014. – 285 с.
7. Хриков Є.М. Управління навчальним закладом: навч. посіб. / Є.М. Хриков. – К.: Знання, 2006. – 365 с.
8. Федулова Л.І. Актуальні проблеми менеджменту в Україні: монографія / за ред. Л.І. Федулова ; Ін-т екон. прогнозування НАН України. – К.: Фенікс, 2005. – 320 с.

The article deals with the theoretical aspects of management organization in an educational institution. The analysis of approaches to the definition of the essence of educational management is carried out. Described the elements of educational management (functions, principles, methods) are. The importance of information provision of management in a general educational institution is determined.

Key words: management, educational institution, elements of educational management, information provision of management

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>